

- моральна відповідальність за свої рішення і вчинки;
- сформованість стійких моральних якостей та ціннісних позицій;
- багатий внутрішній творчий потенціал особистості [4, с. 86].

Отже, аксіологічний підхід, як базис становлення творчої особистості розглядає творчість, як одну з провідних ціннісних орієнтації сучасного суспільства, яка виступає системотвірним чинником у навчально-виховному процесі, дає змогу суб'єкту визначати цінності творчості та робити своє життя більш осмисленим.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Апресян Р. Г., Гусейнов А. А. Этика: энциклопедический словарь. М. : Гардарики, 2001. 671 с.
2. Барліт О. О. Аксіологічний підхід в управлінні сучасними знаннями про природу. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки*: зб. наук. праць. 2007. Вип. 45. С. 23–28.
3. Бех І. Д. Особистісно-зорієнтоване виховання – нова освітня філософія. *Педагогіка толерантності*. 2001. № 1. С. 16–19.
4. Гаврилюк С. Аксіологічний підхід до розвитку педагогічної творчості у професійній підготовці майбутніх вихователів. *Витоки педагогічної майстерності*. 2015. Вип. 15. С. 81–88.
5. Листопад О. А. Аксіологічний і культурологічний підхід до процесу становлення творчої особистості в освіті. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2013. Вип. 110. С. 137–140.
6. Майба О. К. Аксіологічний підхід до формування творчої активності дітей старшого дошкільного віку засобами вокально-хорового мистецтва. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2017. Вип. 23. С. 3–7.

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ РОБОТИ ПОЗАШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Христина БАБІЙ

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Система позашкільної освіти України зараз переходить у важливий етап розвитку, до більш якісного стану. Важливо звернути увагу на нововведення у програмах позашкільної освіти, які забезпечують якість освітніх послуг, конкурентоспроможність закладів позашкільної освіти, підвищують рівень професійної компетентності й соціальну відповідальність педагога. Головна мета будь-якого позашкільного навчального закладу – сприяти формуванню цінностей як способів самопізнання та самореалізації особистості у різних видах творчої діяльності та, зокрема, найголовнішому з них – творіння особистістю самої себе [10]. Ціннісні пріоритети дитини формуються під впливом різноманітних зовнішніх та внутрішніх чинників. Вирішальну роль у цьому процесі відіграють позашкільні навчальні заклади, які є одними із основних осередків виховання учнів. Саме вони мають реальну можливість для того, щоб залучити молодь до загальнолюдських та національних цінностей, прогресивних ідеалів, сформуванню молодих людей як свідомих та активних членів сучасного суспільства.

Згідно із Законом України «Про позашкільну освіту», заклад позашкільної освіти – складова системи позашкільної освіти, яка надає знання, формуючи вміння та навички за інтересами, забезпечує потреби особистості у самореалізації та інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток, підготовку до активної професійної та громадської діяльності, створює умови для соціального захисту та організації змістовного дозвілля відповідно до здібностей, обдарувань та стану здоров'я вихованців, учнів і слухачів [3].

Великий психологічний словник визначає категорію «ціннісні орієнтири» як «важливий компонент світогляду або групової ідеології, який представляє переваги і

прагнення особистості або групи стосовно тих чи інших узагальнених людських цінностей (благополуччя, здоров'я, комфорт, пізнання, громадянські свободи, творчість, праця тощо)» [2]. Адже саме формування цінностей та їхніх орієнтирів часто розглядається як основна мета і сутність виховання на відміну від навчання. Не беручи до уваги той факт, що цінності й ціннісні орієнтири є об'єктами дослідження таких наук як філософія, етика, психологія та соціологія, у багатьох працях ціннісні орієнтири є частиною інших понять.

Сірій А.В. зазначає, що цінності – це соціальний феномен, що існує у діалектичному відношенні суб'єкт-об'єкт і є важливою ланкою у зв'язку «особистість – її внутрішній світ – навколишня діяльність». Цінності мають двояку сутність: вони соціальні, оскільки історично зумовлені, та індивідуальні, позаяк у них зосереджені досвід конкретної людини [8].

Розділяємо погляди В. Лук'янова, який зазначає, що «цінності забезпечують людину життєвими орієнтирами, визначають життєво важливі цілі діяльності і зрештою надають людському життю певний сенс» [7, с. 222].

Найважливішою характеристикою системи ціннісних орієнтацій є багаторівневність, що виявляється в ієрархічній будові. Як зазначає Д. Леонт'єв, індивідуальна ієрархія ціннісних орієнтацій, зазвичай, являє собою послідовність достатньо чітко розмежованих блоків. Автор наводить можливі групування цінностей, поєднаних у блоки за різними основами, які становлять полярні ціннісні системи [5].

Зокрема, серед термінальних цінностей:

1. Конкретні життєві цінності (здоров'я, робота, друзі, сімейне життя) – абстрактні цінності (пізнання, розвиток, свобода, творчість).

2. Цінності професійної самореалізації (цікава робота, творчість, активне діяльне життя) – цінності особистого життя (здоров'я, любов, наявність друзів, розваги, сімейне життя).

3. Індивідуальні цінності (здоров'я, творчість, свобода, впевненість у собі, продуктивне життя, матеріально забезпечене життя) – цінності міжособистісних відносин (наявність друзів, щасливе сімейне життя, щастя інших).

4. Активні цінності (свобода, активне діяльне життя, продуктивне життя, цікава робота) – пасивні цінності (краса природи і мистецтва, впевненість у собі, пізнання, життєва мудрість тощо).

Серед інструментальних цінностей Д. Леонт'єв виділяє такі дихотомії:

1. Етичні цінності (чесність, непримиренність до недоліків) – цінності міжособистісного спілкування (вихованість, життєрадісність, чуйність) – цінності професійної самореалізації (відповідальність, ефективність у справах, тверда воля).

2. Індивідуалістичні цінності (високі запити, незалежність, тверда воля) – конформістські цінності (самоконтроль, відповідальність) – альтруїстичні цінності (терпимість, чуйність, широта поглядів).

3. Цінності самоствердження (високі запити, незалежність, непримиренність, сміливість, тверда воля) – цінності прийняття інших (терпимість, чуйність, широта поглядів).

4. Інтелектуальні цінності (освіченість, раціоналізм, самоконтроль) – цінності безпосередньо-емоційного світовідчуття (життєрадісність, чесність, чуйність)[5].

Серед узагальнених людських цінностей розглядають такі: благополуччя, здоров'я, комфорт, пізнання, громадянські свободи, творчість, праця тощо. Концепція виховання гуманістичних цінностей учнів визначає базовими гуманістичними цінностями, що характеризують індивідуальну культуру особистості, рівень її вихованості, добро, відповідальність, совість [1].

Т. Фомічова описує цінності як форму суспільної свідомості, яка регламентує професійну діяльність особистості і виражає зв'язок між суспільними очікуваннями і готовністю майбутнього фахівця задовольняти означені очікування[9]. Нам важлива думка науковця, яка зробила висновок, що система цінностей формується під впливом змісту освіти та специфіки організації позашкільної освіти.

Варто зазначити, що позашкільна освіта може сприяти своїми можливостями та інноваціями виробленню ціннісних орієнтацій – розумне відношення молоді людини до матеріальних та духовних цінностей, переконань, переваг, життєвих цілей, відображених у свідомості та поведінці.

Важливим чинником, що визначає становлення світогляду та системи ціннісних орієнтацій учнів позашкільних закладів, виступає виховне середовище, яке в широкому сенсі охоплює учнівський і педагогічний колективи, батьківську громадськість; зміст навчально-виховного процесу та організаційно-масові заходи; зв'язки і партнерські відносини закладу із організаціями та установами; матеріально організоване середовище, а також – культуру відносин, цінності, норми, традиції, які склалися в закладі. З такої позиції, незважаючи на спільні принципи і завдання діяльності, кожний позашкільний навчальний заклад є унікальним, адже має власну історію, традиції, досягнення [6].

Таким чином, потрібно створювати умови, щоб вихованці позашкільного навчального закладу формували у себе позитивні цінності та ідеали, стимулювати дитину до формування аксіологічного «Я» (ціннісні орієнтації), яке призводить до вибіркового ставлення до ідей, факторів, явищ тощо, розвивати у них власну систему моральних норм та установок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І. Д., Ганнусенко Н. І., Чорна К. І. Концепція виховання гуманістичних цінностей учнів. // Шкільний світ. 2005. № 45. С. 4–11.
2. Большой психологический словарь / сост. и общ.ред. Б. Г. Мещеряков, В. П. Зинченко. СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2007. 672 с.
3. Закон України «Про позашкільну освіту». – 05 травня 2017 р. № 2145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>
4. Левківська К. В. Ціннісні засади діяльності освітніх закладів : навчально- методичний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2017. 136 с.
5. Леонтьев Д. А. Методика изучения ценностных ориентации. М., 1992. 17 с.
6. Литовченко О.В. Цінності підлітків та старшокласників: Дослідження серед учнів позашкільних навчальних закладів. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/11205/1/Литовченко%20НЕНЦ.pdf>
7. Лукьянов В.Г. Изучение проблемы ценностей в современной философии. // Методология гуманитарного знания в перспективе XXI века. К 80-летию профессора Моисея Самойловича Кагана. Матер. междунар. науч. конф. СПб.: Санкт-Петербургское философское общество, 2001. С.221-224.
8. Серый А. В., Яницкий М. С. Ценностно-смысловая сфера личности : учеб.пособие. Кемерово: Кемеровский государственный университет, 1999. 92 с.
9. Фомичева Т. В. Образовательные ценности молодежи в российском трансформирующемся обществе: социологический анализ. Дисс ... канд. социол. н.: 22.00.04 – социальная структура, социальные институты и процессы. М., 2001. 206 с., с. 4.
10. Формування ціннісних орієнтирів навчально-виховного процесу у позашкільних навчальних закладах : монографія / [за ред. В. В. Мачуського]. Київ: ТОВ «Задруга», 2017. 220 с.